

Bài 21

KHỞI NGHĨA LÝ BÍ. NƯỚC VẠN XUÂN (542 – 602)

(1 tiết)

I – Mục tiêu bài học

1. Về kiến thức

– Đầu thế kỉ VI, nước ta vẫn bị phong kiến Trung Quốc (lúc này là nhà Lương) thống trị. Chính sách thống trị tàn bạo của nhà Lương là nguyên nhân dẫn tới cuộc khởi nghĩa của Lý Bí.

– Cuộc khởi nghĩa Lý Bí tuy diễn ra trong thời gian ngắn, nhưng nghĩa quân đã chiếm được hầu hết các quận, huyện thuộc Giao Châu. Nhà Lương hai lần cho quân sang chiếm lại nhưng đều thất bại.

– Việc Lý Bí xưng đế và lập nước Vạn Xuân có ý nghĩa to lớn đối với lịch sử dân tộc.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Sau hơn 600 năm bị phong kiến phương Bắc thống trị, đồng hoá, cuộc khởi nghĩa Lý Bí và nước Vạn Xuân ra đời đã chứng tỏ sức sống mãnh liệt của dân tộc ta.

3. Về kĩ năng

- Biết xác định nguyên nhân của sự kiện.
- Biết đánh giá sự kiện.
- Tiếp tục rèn luyện kĩ năng cơ bản về đọc bản đồ lịch sử.

II – Những Điều cần lưu ý

Năm 502, Tiêu Diễn cướp ngôi nhà Tề lập ra nhà Lương (502 – 557). Từ đó, nước ta thuộc nhà Lương. Ách đô hộ của nhà Lương đối với nhân dân ta rất tàn bạo, lòng dân ai cũng oán hận, thể hiện ở những điểm chính sau :

1. Nhà Lương tăng cường bóc lột bằng các loại thuế và đặt ra những thứ thuế hết sức vô lí, tàn bạo : trồng cây dâu cao 1 thước (40cm) hoặc bán vợ, đợ con... cũng phải nộp thuế. Bọn quan lại rất gian tham, độc ác...

2. Thực hiện chính sách phân biệt đối xử rất gay gắt, chỉ có con cháu họ Tiêu và một số dòng họ Hán mới được giao giữ chức vụ quan trọng.

3. Lý Bí giữ một chức trong bộ máy đô hộ, nhưng trước cảnh sống khổ cực của nhân dân, ông đã từ quan về quê, bí mật liên lạc với các hào kiệt trong vùng để chuẩn bị nổi dậy. Hào kiệt và nhân dân khắp nơi đã nhiệt liệt hưởng ứng khiến cho thanh thế của quân khởi nghĩa phát triển nhanh chóng. Trong vòng chưa đầy 3 tháng, nghĩa quân đã chiếm được hầu hết các quận, huyện...

4. Tuy nước Vạn Xuân chỉ tồn tại 60 năm, nhưng có ý nghĩa to lớn, báo hiệu dân tộc ta sớm muộn sẽ thoát khỏi ách thống trị của thế lực phong kiến phương Bắc để trở thành nước độc lập.

III – Gợi ý về tiến trình thực hiện bài học

1. Giới thiệu bài mới

GV nêu những ý chính về tình hình nước ta từ sau thất bại của cuộc khởi nghĩa Bà Triệu :

- Đất nước ta tiếp tục bị phong kiến phương Bắc thống trị.
- Dưới ách thống trị tàn bạo của nhà Lương, nhân dân ta quyết không cam chịu cuộc sống nô lệ, đã vùng lên theo Lý Bí tiến hành khởi nghĩa và giành được thắng lợi. Nước Vạn Xuân ra đời.
- Trong bài này, chúng ta sẽ tìm hiểu những nguyên nhân nào dẫn tới cuộc khởi nghĩa ; diễn biến, kết quả và ý nghĩa của cuộc khởi nghĩa.

2. Thiết bị và tài liệu cần cho bài học

Dùng lược đồ "Khởi nghĩa Lý Bí", GV cần dự kiến trước những kí hiệu để diễn tả những diễn biến chính của cuộc khởi nghĩa.

3. Các bước thực hiện bài mới

a) Dạy và học bài mới

Mục 1 – Nhà Lương siết chặt ách đô hộ như thế nào ?

GV có thể vào bài như sau : Năm 502, Tiêu Diễn cướp ngôi nhà Tề lập ra nhà Lương (502 – 557). Từ đó, nước ta bị nhà Lương đô hộ.

Tiếp theo, GV phân tích : nhà Lương siết chặt ách đô hộ đối với nhân dân ta, điều đó có thể nhận thấy ở hai khía cạnh nổi bật sau đây :

- Về mặt hành chính, nhà Lương chia lại các quận huyện và đặt tên mới. Phần đất Âu Lạc cũ được nhà Lương chia lại như sau : Giao Châu (đồng bằng và trung du Bắc Bộ) ; Ái Châu (Thanh Hoá) ; Đúc Châu, Lợi Châu, Minh Châu (Nghệ – Tĩnh) ; Hoàng Châu (Quảng Ninh).

GV cho HS đọc phần chữ nghiêng trong SGK và nêu câu hỏi : "Em nghĩ gì về thái độ của nhà Lương đối với dân ta ?" (thực hiện sự phân biệt đối xử trắng trợn...).

- Về việc sắp đặt quan lại cai trị, nhà Lương thi hành chính sách phân biệt đối xử, không cho người Việt giữ những chức vụ quan trọng.

Tiến hành bóc lột dã man tàn bạo (dẫn như SGK), bọn quan lại từ lớn đến bé đều ra sức vơ vét của cải của dân ta... Thứ sử Giao Châu lúc này là Tiêu Tư nổi tiếng tham lam, gian ác, chính sử sách Trung Quốc cũng ghi nhận "Tiêu Tư tàn bạo mất lòng dân".

GV hướng dẫn HS trả lời câu hỏi : "Em có nhận xét gì về chính sách cai trị của nhà Lương đối với Giao Châu ?" (tàn bạo, mất lòng dân. Đây chính là

nguyên nhân dẫn tới các cuộc khởi nghĩa của nhân dân chống lại ách đô hộ của nhà Lương).

Mục 2 – Khởi nghĩa Lý Bí. Nước Vạn Xuân thành lập

GV giới thiệu sơ qua về Lý Bí và quá trình chuẩn bị tiến tới cuộc khởi nghĩa : Ông còn có tên gọi là Lý Bôn, quê ở Thái Bình (mạn bắc Sơn Tây, phía tả ngạn sông Hồng). Do tổ tiên là người Trung Quốc, sang nước ta lập nghiệp từ lâu nên ông được nhà Lương cử giữ chức chỉ huy quân đội ở Đúc Châu. Thời gian này, ông đã chứng kiến cảnh quân Lương tham tàn, bạo ngược và cảnh khốn cùng của nhân dân, nên ông chán ghét chính quyền đô hộ và ngầm ngầm chuẩn bị nổi dậy. Ông đã bí mật chiêu mộ được nhiều quân, tích lũy được nhiều lương thực, vũ khí. Mặt khác ông cũng bí mật liên hệ với nhân dân vùng đất quê mình, trong đó có Tinh Thiều là người học giỏi, văn hay nhưng vì không thuộc dòng dõi quý tộc nên chỉ được nhà Lương phong chức "canh cổng thành". Tinh Thiều bất bình không nhận, trở về bí mật cùng Lý Bí chuẩn bị khởi nghĩa. Ngoài ra, Lý Bí còn liên lạc với thủ lĩnh người Việt ở các địa phương như Triệu Túc và con là Triệu Quang Phục ở Chu Diên (Hà Nội), Phạm Tu ở Thanh Liệt (Thanh Trì – Hà Nội), Lý Phục Man ở Cổ Sở (Hà Tây).

Sau khi trình bày, GV nêu câu hỏi để HS thảo luận :

- "Lực lượng của Lý Bí rộng lớn như thế nào ?" (khắp cả nước...)
- "Vì sao hào kiệt và nhân dân khắp nơi hưởng ứng cuộc khởi nghĩa Lý Bí ?" (vì oán hận quân Lương, mong muốn giành lại độc lập cho Tổ quốc)

GV sử dụng lược đồ "Khởi nghĩa Lý Bí" và kiểm tra sự chuẩn bị của HS.

Căn cứ vào nội dung của SGK, GV hướng dẫn HS điền kí hiệu thích hợp vào lược đồ để diễn tả những nét chính của diễn biến cuộc khởi nghĩa. Trong quá trình này, GV yêu cầu HS trả lời câu hỏi : "Em có nhận xét gì về tinh thần chiến đấu của quân khởi nghĩa ?" (cuộc khởi nghĩa diễn ra trong thời gian ngắn đã thành công).

Về kết quả và ý nghĩa của cuộc khởi nghĩa, GV lưu ý làm rõ các ý sau :

- Lý Bí lên ngôi Hoàng đế, đặt tên nước, xây dựng kinh đô để chứng tỏ nước ta có giang sơn, bờ cõi riêng, sánh vai và không lệ thuộc Trung Quốc. Đó là ý chí của dân tộc Việt Nam.

- GV đặt câu hỏi nhỏ : "Từ Vạn Xuân có ý nghĩa gì ?" (việc đặt tên nước là Vạn Xuân thể hiện lòng mong muốn cho sự trường tồn của dân tộc, của đất nước).

b) Sơ kết bài học và chuẩn bị cho bài tiếp theo

– GV đặt những câu hỏi nhỏ cho HS để khắc sâu kiến thức về nguyên nhân bùng nổ, kết quả và ý nghĩa của cuộc khởi nghĩa.

– Yêu cầu HS đọc trước *bài 22*, chuẩn bị trả lời các câu hỏi có trong bài.

c) Gợi ý về câu hỏi kiểm tra

– Nguyên nhân bùng nổ cuộc khởi nghĩa Lý Bí.

– Ý nghĩa to lớn của những việc làm của Lý Bí sau khi đánh bại quân đô hộ Lương.

IV – Tài liệu tham khảo

Năm 502, Tiêu Diễn cướp ngôi nhà Tề lập ra nhà Lương. Nhà Lương chia nhỏ Giao Châu, cắt miền biển lập Hoàng Châu (Quảng Ninh), đặt Ái Châu ở Cửu Chân xưa (Thanh Hoá), Đức Châu ở Cửu Đức xưa (Hà Tĩnh) và lập thêm hai châu mới. Châu nhiều, quan lắm, bộ máy đô hộ đã nặng nề càng nặng nề thêm. Hàng trăm thứ thuế (cây dâu dài một thước cũng đánh thuế, bán vợ đợ con cũng phải nộp thuế...), nhân dân khổ sống không nổi. Khắp nơi chuẩn bị khởi nghĩa. Thế kỉ VI mở đầu bằng cuộc khởi nghĩa của Lý Tông Hiếu (năm 516), tuy sớm thất bại, nhưng là màn dạo đầu của cao trào khởi nghĩa nhân dân thời kì này.

Nhà Lương cũng như các triều đại phong kiến khác của phương Bắc, rất xem trọng chế độ "sĩ tộc", chỉ những kẻ xuất thân từ những dòng họ phong kiến lớn (danh gia vọng tộc) mới được cử làm quan to. Tôn thất nhà Lương Vũ lâm hầu Tiêu Tư được cử làm Thứ sử Giao Châu. Y là kẻ vô cùng tham lam, tàn bạo. Không cứ nhân dân lao động, tầng lớp trên người Việt cũng bị khinh rẻ. Tinh Thiều, người nước ta, học giỏi, văn hay, lặn lội sang kinh đô nhà Lương xin một chức quan. Viên Lại bộ thượng thư nhà Lương bảo : họ Tinh không phải là vọng tộc, chỉ cho Thiều giữ chân gác cổng thành. Tinh Thiều bất bình, bỏ về quê và sau đó tham gia cuộc khởi nghĩa Lý Bí.

(Theo : *Lịch sử Việt Nam*. Tập I, NXB Khoa học xã hội, HN, 1971)